

Emilu Julišovi nablízku

(Rozhovor s Vilémem Vránkem o životě s poezií,
Lounech a Mostě, spisovatelích a výtvarnících)

Mohl byste říci něco o svém dětství a mládí? O své mamince, jak si ji pamatujete? Psala již tehdy básně?

To bylo tak. Od mých pěti let do deseti jsme s matkou a mladším bratrem bydleli v Charvatcích uprostřed lounského Středohoří, asi tak deset kilometrů od Loun. Bylo to uprostřed kopců, které od Peruce maloval Emil Filla. Tam byla v horní části vesnice jednotřídní škola s velkou zahradou. Matka byla učitelka, ale nemohla sehnat práci, až nakonec na tom odloučeném místě, protože otec (také učitel) byl v roce 1950 odsouzen za politiku na deset let do uranových dolů. Veliký dům, zahrada se stromy a zvířaty, vesnice a děti a příběhy a věnec kopců, to bylo krásné místo, kde se už všechno stalo, třebaže bez otce bylo trochu smutné. Často jsme ale jezdili k babičce a dědovi do nedalekých Lenešic, kde jsme byli šťastní. Matka za otcem jezdila, já jsem s ní jel třikrát: cesta od noci do noci, půl hodiny jsme s otcem přes pult mluvili v úzké kóji dřevěného baráku, za ním stál bachař.

Otce z vězení pustili na půlku, jenže se s matkou odcizili a nakonec rozvedli. Od roku 1957 jsme bydleli v Lenešicích, od 1959 v Lounech a od 1961 v Mostě.

Matka mě a bratra milovala. Vždycky pro nás udělala maximum a my jsme to věděli. V Charvatcích jsme na sebe byli hodně vázaní. Vzpomínám si na první zimu, jak jsme jezdili s konví na sáních pro vodu do půl kilometru vzdálené studánky. Nemohli jsme ty sáně utáhnout. Nešlo to. V metrových závějích. Ale domů jsme to dotáhnout museli. Na jaře nechala matka na zahradě vykopat studnu a instalovat pumpu. Stojí tam dodnes.

Na matku jsem byl v mládí pyšný. Tak vnitřně a tiše. Byla hezká a hlavně mladá. To jsem vždycky viděl ve srovnání s matkami vrstevníků. Měla mě už ve svých devatenácti letech, hned po absolvování Učitelského ústavu v Soběslavi.

Matka mě učila, jako všechny děti z vesnice, první čtyři roky. Jenom od ní jsem dostal na vysvědčení jedinou trojku v životě z češtiny. Byla náročná, ale tak výchovně. O básních jsem tehdy nevěděl nic. Četl jsem *Lvici Elsu* a prohlížel si její fotografie, z rádia jsem s velkým zaujetím poslouchal rozhlasové hry pro děti. Stál jsem na stoličce u rádia celou hodinu, bylo na takovém vyšším sekretáři.

To až někdy v polovině šedesátých let v Mostě jsem četl matčiny básně. Sestavila sbírku *Povodí času*, jejíž rukopis schovávám k případnému vydání. Jsou to texty lehce experimentální a lehce melancholické. Jenže byla už tehdy ženou

Zdeněk Sýkora, E. J.
a Josef Hlaváček na Brodech,
1957, foto Vladislav Mirvald

básníka, který se v té době začal celostátně významně prosazovat. Zvolila si pseudonym Martina Stivínová. Když jí vytiskli básně v Květech a Sešitech, tak jsme všichni doma měli velikou radost. Po čase se dostala do stínu svého úspěšného muže a do beznaděje sedmdesátých let.

Emil Juliš jako šéfredaktor časopisu Dialog v roce 1969 dal do posledního, osmého čísla kromě dalších básníků na rozloučenou vedle sebe dvě básně: svou báseň Blížící se Margareta T. a báseň Martiny Stivínové S ránem mrtví nebudou moudřejší. Bylo to rozloučení s časopisem navždy.

Básně a vzpomínkové texty potom psala až mnohem později v Lounech. Jejich působivý blok jste nechal vytisknout v revue Souvislosti. Kdyby se toho matka dožila, určitě by byla šťastná jako kdysi v šedesátých letech.

Vzpomínáte si na své první setkání s Emilem Julišem?

Ano, pamatuji si to dobře. Jenom nevím týden a dokonce ani měsíc, ale určitě to nebylo v zimě, protože Emil Juliš přijel na motorce. Bylo to roku 1959, kdy mi bylo dvanáct let. Bydleli jsme v Lenešicích v domě se zahradou a babička jednou řekla, že se odpoledne musíme s bratrem vykoupat, protože přijede návštěva. A kdo, babi? Přijede strejda. Tak dobře, koupali jsme se v prádelně vedle sklepa a vtom děda dolů volal, že už je návštěva tady. Přehodili jsme přes sebe utěráky a vystupovali ze sklepa do chodby, když proti nám šel velký muž v kožené bundě a vysokých kožených botách. To byl tedy strejda, kterého jsme viděli poprvé u nás doma, ale kterého jsme znali od řeky. Pak jsme vyběhli před dům podívat se na zánovní motorku s dvousedadlem, byla šedočerná. Navečer si na ní strejda odvážel matku do Loun a my zbylí jsme mohutně mávali.

Tehdy jsem netušil, že začíná úplně nová fáze mého života, naplňovala se téměř padesát let. Musím říct, že za celou tuto dobu jsem s Emilem nikdy nebyl v nějaké vážné rozepři. On mě od mládí docela uznával a já jsem ho ctil. Ostatně byl to člověk vyrovnaný, klidný a žil v míru se všemi přáteli, kterých bylo mnoho a mnoho. Výchovné a všední problémy se mnou a s bratrem řešila matka a na dálku náš otec.

V druhé polovině padesátých let jsme se chodili koupat na Brody. Bylo to pomístní jméno padesát metrů dlouhé písčité pláže a nad ní byl trávník s velkými lípami a za nimi chmelnice. Břeh byl nakloněný k jihu a přes protější příkrý břeh, z kterého jsme skákali do vody, byl vidět táhlý březenský kopec. Brody ležely asi kilometr od Lenešic po proudu Ohře a stejně daleko od Loun.

V té době matka učila na základní škole v Dobroměřicích. Její kolegyně Alena Hlaváčková ji seznámila s uměleckými přáteli v Lounech. Tedy i s Emilem Julišem. Jestli k setkání matky a Emila došlo u Hlaváčků doma nebo v Unionu (lounský hotel s kavárnou) nebo na nějaké akci nebo na Brodech, tak to nevím. Faktem je, že všichni jezdili nebo chodili na Brody. Zdeněk Sýkora a Vladislav Mirvald na kolech, my z Lenešic pěšky a naši později na motorce. Několik dal-

ších Louňáků tam přijíždělo na kánoích nebo kajacích z veslařského klubu, do kterého v mládí chodil i Emil Juliš.

Dodnes si přesně pamatuji, jak Emil, Zdeněk, Vladislav Mirvald a dr. Hlaváček třeba několik hodin postávali na rozhraní vody a písku, šouпали v písku nohama a povídali si. Existuje výstižná fotografie, jak si tři z nich pinkají míčem, fotil Vladislav Mirvald. Někdy tam Zdeněk nebo Mirvald malovali. Od Sýkory se z té doby zachovalo mnoho obrazů s názvy *U řeky*, ovšem i z dalších míst kolem Loun, včetně ojedinělého cyklu *Lounští básníci*. Byl to způsob kontemplace nad řádem přírody, který se zakrátko u obou malířů naprosto přirozeně posunul do geometrického řádu abstraktní malby. Ale na milovanou krajinu Poohří, Středohoří nebo Brlohu nezapomněli nikdy.

Mohl byste přiblížit život vaší maminky a Emila Juliše v Lounech? Kde tehdy bydleli? Jak Emil Juliš psal?

V Lounech jsme bydleli uprostřed města na konci Pražské ulice. Proti Dívčím školám je blok domů a v předposledním vchodě od Pražské je v druhém patře velké okno a za ním velká místnost. Z ní bylo vidět na roh školy, na loutkové divadlo, řeku a kopce. Pokoj byl výrazně pánský s jemnou vůní tabáku. Uprostřed stál kulatý dřevěný stůl se skleněnou deskou a zelenou dózou na cigarety, již mám dodnes. Okolo tři křesla: vysoký ušák, nižší bachraté křeslo a křeslo s dřevěnými opěradly. Dominantou pokoje byla velká černá knihovna. Na tu v jednom medailonu vzpomněl dr. Hlaváček a jistě i další přátelé, kteří si od Emila knížky půjčovali. Později jsem z tohoto vzácného zdroje čerpal i já: byl tam celý Marcel Proust, modrý Joyce, celý Platón, pět dílů *Dějiny umění* Elie Faura, Matějčkovy *Dějiny umění*, svázané Chalupeckého Listy, několik ročníků Kritického měsíčníku Václava Černého, Eliotova *Pustá země*, Whitmanova *Stébla trávy*, *Tak pravil Zarathustra* od Nietzscheho, Ladislav Klíma a další a další, romány, poezie i filozofie. V duchovní pustotě padesátých let to byl poklad.

Když jsme se měli někdy v roce 1959 přistěhovat my s bratrem, tak si naši půjčili od sousedů Mužíčkových (pan Mužíček měl antikvariát na Pražské) úplně stejnou místnost, jako byla v druhém patře, jenže o patro níž. Voda v liti novém umyvadle na chodbě, WC také, koupat jsme se chodili do městských lázní. Z té doby si pamatuji, že jsem poprvé poslouchal (v osmé třídě) na Radiu Luxembourg rock and roll *Let's Twist Again* a četl rodokaps *Duch Llana Estacada*. Vzpomínám na ranní cesty po Pražské a přes náměstí na autobus, zastávku měl před dnešní Galerií Benedikta Rejta. Jezdil jsem totiž do školy do pět kilometrů vzdálených Lenešic, kde jsem se často zdržel u babičky a dědy až do podvečera nebo i přes noc.

Emil Juliš tehdy pracoval u Jednoty a matka učila v Dobroměřicích. Do Loun přijížděli i přátelé z Prahy, vím o Josefu Hiršalovi, Jířím Kolářovi, Emil je zase navštěvoval v Praze.

Vladislav Mirvald a E. J. v Opárenském údolí u Lovosic

Dnes vím, že Emil publikoval v samizdatovém almanachu z roku 1956 *Život je všude* společně s Hrabalem, Škvoreckým, Kolářem, Havlem, Hiršalem, Zábranou, Kuběnou. Poprvé oficiálně mu lounský Klub přátel umění v roce 1964 vytiskl jako separát delší báseň *Ranská hora* s dvěma grafikami Vladislava Mirvalda. To je delší báseň, mýtus hory a lidského osudu. A později jsem od Emila slyšel také o knihovníkovi Janíkovi nebo panu Lůžkovi z muzea se zvláštním domem v Oboře u řeky.

Na začátku šedesátých let se začalo jezdit k řece u Počedělic. Dvě stě metrů před mostem do vesnice je vlevo odbočka k břehu ideálnímu na koupání. V šedesátých letech jsme tam přijížděli z Mostu, a přestože jsme to měli nejdál, tak jsme tam byli vždy nejdřív a nejpозději jsme odjížděli, dr. Hlaváček přijížděl navečer

na mopedu, Zdeněk Sýkora buď na kole, nebo módním autem R 16. My jsme tam v létě i stanovali. Zdeněk pak v sedmdesátých a osmdesátých letech maloval na protějším břehu vedle mostu u náměstí. Po Zdeňkově smrti měla jeho žena Lenka originální nápad. Na břehu u návsi nechala postavit ocelový objekt s průhledem na zátočinu řeky, stromy a kopce. Tam měl Zdeněk postavený malířský stojan a viděl to, co dnes my. Po roce 2011 tam vždy v den výročí Zdeňkovy smrti 12. července Lenka pořádá setkání přátel Zdeňka Sýkory. Sejdou se nás tam vždy nejméně tři stovky. V projevu některého Sýkorova žáka z Pedagogické nebo Filozofické fakulty v Praze je na Zdeňka vzpomenu a pak se při občerstvení několik hodin povídá. Vznikla nádherná tradice.

Když jsem jako student jezdil mezi Mostem a Prahou, tak Zdeněk několikrát v Lounech nebo v Praze přistoupil do mosteckého autobusu a povídali jsme si. Myšlenky formuloval výraznými slovními ražbami. Mimo jiné říkal, že vše, co vymyslel, tak vymyslel v autobusu. Poslední jeho ateliér v domě v Hilbertově ulici byl vedle Kolářových ateliérů nejkrásnější, jaké jsem poznal: pohled velkými okny přes řeku na kopce Středohoří. Pohled k nenasyčení.

Pak přišlo stěhování paní Vilmy a Emila Juliše do Mostu. Jak to tehdy vlastně bylo?

Bydlení v Lounech přece jenom bylo provizorní. Nám klukům sice nic moc nevadilo, byli jsme zvyklí v Charvatcích na obtíže, ale matka zřejmě chtěla bydlet pohodlněji. Dnes ani nevím, jak se v Lounech vůbec topilo, jestli vůbec. Tolik matka. A Emil, jak jsem později od něj slyšel a jak se o tom i v rozhovorech vyjadřoval, chtěl do nějakého inspirativního kraje s drsnějším životem. Ostatně i Jiří Kolář mu doporučoval místo, kde jsou aspoň dvě rasy. A tak vznikl Most s novým velkým bytem první kategorie. Emil šel pracovat k investorovi, který to město stavěl, a okamžitě dostal byt. Na začátku léta roku 1961 jsme se stěhovali. Fibichova ulice nebyla tehdy ani dostavěna, do školy jsme chodili po chodníkových obrubnicích a přes lávky, za domem byl rozsáhlý uhelný lom, kde jezdily parní mašinky, ale byt byl voňavý a domy závatné... Vzpomínám si, jak Emil jednou stál ve zhasnuté kuchyni u okna a dlouho se díval do tmy směrem na převrácenou zem šachty. Když jsem k němu přišel, tak řekl: „Zemřel Hemingway.“ Bylo to pro mě významné. Asi za rok mi půjčil Salingerův román *Kdo chytá v žitě*, ten byl pro mě iniciační.

Tehdy Emil začal fotografovat. Vznikaly fotky černé krajiny, rozervané a zničené. Z roku 1961 se dochovaly cykly samozřejmě černobílých fotografií, které mohou mít názvy: *Lidé a sochy*, *Opuštěná místa*, *Struktury*. Nejpůsobivější jsou fotografie z okna naší kuchyně – dnes je tam park a školní hřiště, tehdy dýmající oprám, peklo, kde bagr jednou velkým balvanem zavalil mého bratříčka, a když děti příběhly s touto zprávou k nám domů, tak ho Emil běžel zachránit.

Než začnu vzpomínat na dlouhé mostecké období, tak se chci vrátit do roku 1953. Tehdy totiž Emil krátce, necelý rok, v Mostě pobýval jako brigádník v oce-

E. J., Josef Hlaváček a Hugo Demartini na Foru 88 v Pražské tržnici

lárně. Ta byla téměř uprostřed města, kde je dnes zimní stadion a Kaufland. O tomto čase svědčí například báseň *Vzpomínka na noční Most* v roce 1953 nebo silná báseň *Ubytovna*, která se líbila Ivanu Divišovi. Takže roku 1961 se do Mostu částečně vrátil, jako tomu ostatně na trase Praha – Louny – Most bylo ještě jednou při návratu do Loun.

Kolem Juliše se pohybovali spisovatelé i výtvarníci. Vzpomínáte si na ně?

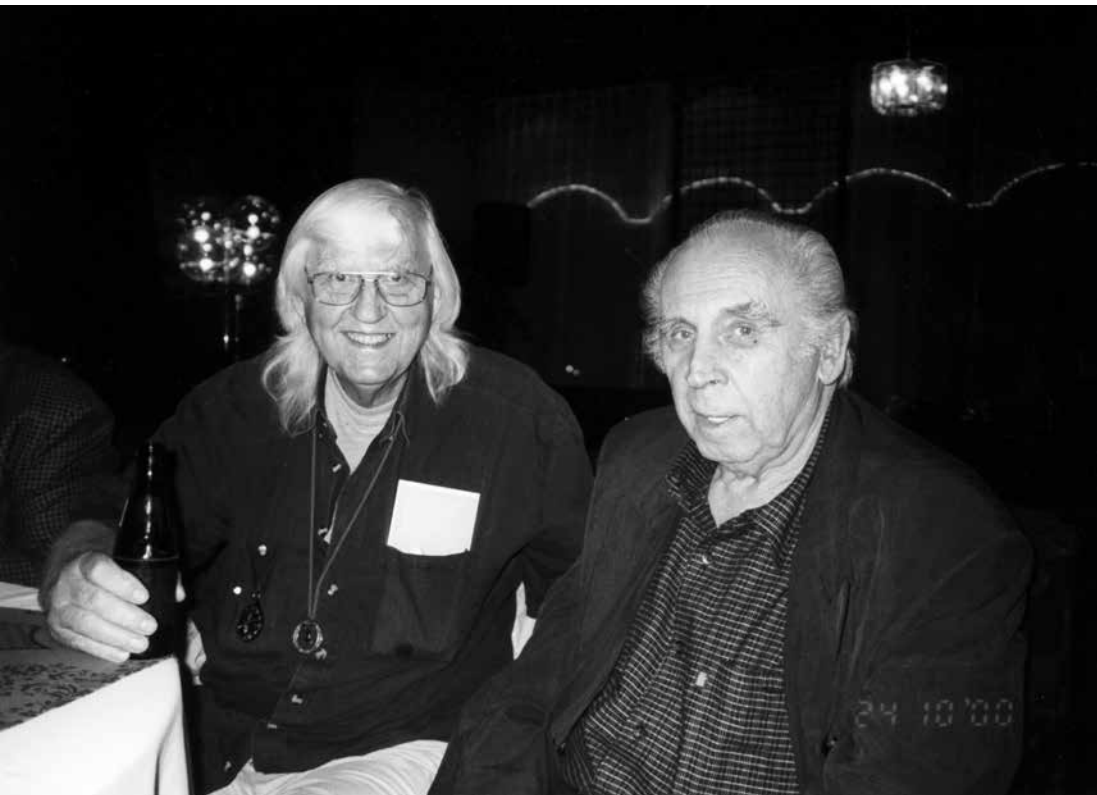
Emil si v Mostě okamžitě udělal několik nových přátel, lounští a pražští samozřejmě zůstali. V domě naproti vedle Severky bydleli Brychtovi, Radovan Brychta byl novinář krajského deníku a jeho žena byla učitelka a s našimi si rozuměli, leccos spolu oslavovali a koštovali ryby na různé způsoby, pan Brychta byl vášnivý rybář a kuchař. Emil po čase od investora odešel a pracoval v Okresním kulturním středisku, kde například organizoval Klub přátel umění. Já jsem zažil dvě akce, jednu měl dr. Hlaváček, komentoval diapozitivy obrazů moderního malířství. Než se po Listopadu stal poradcem ministra kultury Uhdého a později

Ivan Diviš a E. J. v redakci nakladatelství Mladá fronta, srpen 1966

rektorem VŠUP, tak za normalizace byl ze všeho vyloučen a směl dělat jenom hradláře v Břvanech na trati Louny – Most. Byl to nejvzdělanější hradlář v komunistické zemi, na nočních směnách překládal Adorna. Paní Hlaváčková pro něj po směně přijížděla autem na nádraží, s velkým parádním kloboukem mu na tom maloměstě šla naproti, nepokořili se. Po Listopadu založili galerii současného českého umění ve svém domě ve Strašnicích. Faktograficky a fotograficky ji má paní Hlaváčková perfektně zdokumentovanou. Druhá akce byla beseda s překladatelem americké literatury A. J. Šťastným. Podle něj nejkrásnější na světě je pohled z moře na hlavní město Filipín Manilu, mluvil také o Steinbeckovi, kterému říkal zdrobněle Janny a který na nádvoří dobříšského zámku jezdil v tatraplánu s velkým nadšením pořád dokola.

Z uměleckých přátel na Mostecku byl Emilovi nejbližší malíř Bohdan Kopecký. To byl živel a opravdový umělec. Ateliér měl v litvínovském zámku,

Bohdan Kopecký a E. J. v Mostě, 24. 10. 2000

okna do parku, dvě místnosti plné krásných obrazů. Emil ho navštěvoval tak jednou za čtrnáct dní, několikrát jsem ho potkal u nás doma. Chalupu měl na Křížatkách, stejně jako sochaři Hanzík a Bradáček. Na Křížatkách byla hospoda, kam kromě lesních dělníků naprosto každý den odpoledne z Mostu přijížděl Dalibor Kozel. To byl redaktor Kulturního kalendáře Mostecka, autor dětské knížky, teprve roku 2011 vydané sbírky básní a překladatel textů Maxe Ernsta *Paramýty*. Pan Kozel měl velkou knihovnu, všechno přečtené, byla s ním dobrá řeč o literatuře. Asi rok po jeho smrti mě jeho syn nechal vybrat tašku knih, mimo jiné Joyceovu *Annu Livii Plurabellu*, kterou jsem chtěl později vydat v edici Jádra. Ještě dřív, jako středoškolák, jsem tu tenkou knížku měl půjčenou, kamarádka Nina ji na stroji s pěti průklepy přepsala a já jsem je rozdál přátelům pro radost. Na Křížatky přijížděli i další umělci, hlavně na Kopeckého chalupu, například Ivan Diviš, s kterým tam Emil několik dní pobýval, Karel Šiktanc, ten

někdy navrhoval Kopeckému názvy obrazů. Na Kopeckého chalupě jsme jako rodina slavili v roce 1971 mou promoci: Karolinum, na Albatrosu oběd a pak jsme jeli rovnou do Krušných hor. Byl tam fantastický pohled z výšky na mosteckou aglomeraci, zvláště na světla večer.

Někdy na konci srpna nebo začátkem září 1968 se u Kopeckého v ateliéru sešli kulturní pracovníci z okresu a Emil mě vzal s sebou. Chtěli jsme sepsat prohlášení k okupaci, stanovisko umělců. Pamatuji si tyto: samozřejmě Kopecký, Juliš, pak Jedlička, Kozel, Volák, Farský a zcela určitě ještě tak tři čtyři lidé, ale na jejich jména si nevzpomínám. Po delší debatě o tom, co a jak napsat, vznikla otázka, kdo to celé sepiše. Nakonec se toho ujal Josef Jedlička, teoretik a prozaik. Odešel do vedlejší místnosti a za dvacet minut přinesl hotový a přesný text. Všichni jsme si oddechli, že je hotovo. Pak jsem ho mnoho let poslouchal na Svobodné Evropě ze slavného bateriového rádia VEF 206, které nemělo vystříhané krátké vlny kvůli sibiřským vzdálenostem, bylo ruské. Když Bohdana někdy koncem sedmdesátých let radnice vyhnala z ateliéru, tak jsme mu s Emilem pomáhali pár věcí z chalupy stěhovat, protože ji prodal a odešel do Litomyšle, odkud pocházel. Tam jsme ho s manželkou navštívili rok před jeho smrtí, dlouho jsme si tenkrát povídali. Vzpomínal na přátelství s Emilem a na obtíže doby, které spolu překonávali.

Ale Emil se z regionu přátelil ještě s dalšími umělci. Jedním z nejvýznamnějších byl malíř Václav Daneš, který žil v Ústí nad Labem, já jsem se s ním seznámil, když jsem nastoupil do Severočeského nakladatelství jako literární redaktor. Václav byl myslitel a není divu, že po Listopadu byl jmenován docentem na ústecké fakultě. On také výtvarně navrhl Emilovy tři hnědofialové knihy. To byla mezi uměleckými přáteli velká událost. Václav občas přijel do mostecké redakce, tam jsme vyřešili pracovní záležitosti a pak jsme odešli k Emilovi domů. Společně jsme popíjeli a povídali a Václav jel domů až posledním vlakem. Jednou jsme v Ústí po poradě mluvili o některých přátelích a on vyslovil zajímavou myšlenku o Sýkorovi, jehož obrazy provokují pozornost, ale i přemýšlení. Že totiž Zdeněk svou geometrii čerpá z velké vášně. Mně taková vášně připadá jako míza, která musí být pod každým uměleckým dílem. Je pozoruhodné, že jsem totéž nezávisle slyšel od dr. Josefa Hlaváčka o geometrických obrazech Vladislava Mirvalda. Ten vystudoval deskriptivní geometrii a tvorba jeho tvrdé i měkké geometrie, undulačních válců a cylindrických moiré je autentická a velmi ceněná. Byl to mistr mladých malířů.

Emil se přátelil i s malířem Zdeňkem Veselým z Teplic. Jeden čas ho Emil s matkou navštěvovali v ateliéru, který měl propůjčený v hradbách dnes těžbou uhlí ohroženého zámku Jezeří. Celou jeho obrazovou pozůstalost převzal antikvář Pavel Vejrážka. Z literátů za Emilem občas přijížděl z Českých Budějovic básník Jiří Černošník a navštěvovali ho někteří mladí básníci. Z Brna také jednou přijel Ludvík Kundera, když oplácel návštěvu Emila a matky v Kunštátu. Pamatuji si, že

E. J. a Karel Milota v Milevsku, 1991

jsme ho šli s Emilem vyprovodit na nádraží. A mnohokrát v Mostě Emila navštívil básník, prozaik a teoretik Karel Milota, později manžel Daniely Hodrové. Jako studenta Filozofické fakulty mě zaujala jeho disertační práce *Vzorec řeči a řeč vzorce*. Tehdy jsme ji četli s Emilem v rukopisu, je o stylistických makropermutacích Vladimíra Párala a variacích Emila. Karel Milota utvořil s výtvarníkem Jaroslavem Kochem spolek umělců, kterému říkali Cech svobodných řemesel. Emila jmenovali čestným členem. Vymýšleli a posílali vtipné péefky. Významným Emilovým přítelem byl až do jeho smrti Jiří Kubový. Je to výtvarník z Ústí nad Labem, v mládí pracoval v bance, dnes je profesionálním výtvarníkem. Vždycky ovšem byl novátorem v umění. Dělával objekty z překližky, kombinované s dalšími materiály a malbou, dnes dělá věci z drátů, ale jsou to stále krajiny. V jeho začátcích mu Jiří

E. J. s Jiřím Kubovým

Kolář zaplatil speciální pilku z Tuzexu. Jiří se zná snad se všemi umělci a navštěvuje všechny výstavy, i v zahraničí. Emilovi ilustroval knížku *Pod kůží*.

Mnoho kontaktů měl Emil také přes redakci časopisu *Dialog*, kde dělal nejdřív redaktora a od ledna 1969 posledních osm čísel šéfredaktora. Tehdy se časopis dostal na vysokou uměleckou úroveň a Emil Juliš na seznam zakázaných autorů. Stačí si v *Dialogu* číst texty od Karla Jasperse, C. G. Junga, Simonetty Buonaccini, Ericha Fromma, Ludmily Vachtové, Roberta Desnose, Martina Bubera a dalších. Koncem roku 1969 byl z redakce propuštěn, asi rok dělal u Povodí Ohře a nakonec dlouhá léta až do penze u Okresního podniku služeb v Mostě v ekonomickém oddělení. Když se v sedmdesátých letech dostal k jednomu náměstkovi na stůl seznam zakázaných autorů, tak si náměstek Emila pozval a říkal mu: „Tady čtu jméno Emil Juliš, ale to je přece shoda jmen, to nejste vy, to přece nemůžete být, vy a básník!“ Nevěděl? Dělal, že neví? Někdy jsem se u Emila v kanceláři stavěl a chvíli jsme si povídali nebo něco domlouvali, ale vždycky jsem viděl, jakou úmornou práci se musí zabývat. Byl to zázrak, že ještě pak mohl doma ze sebe vykřesat zázrak poezie.

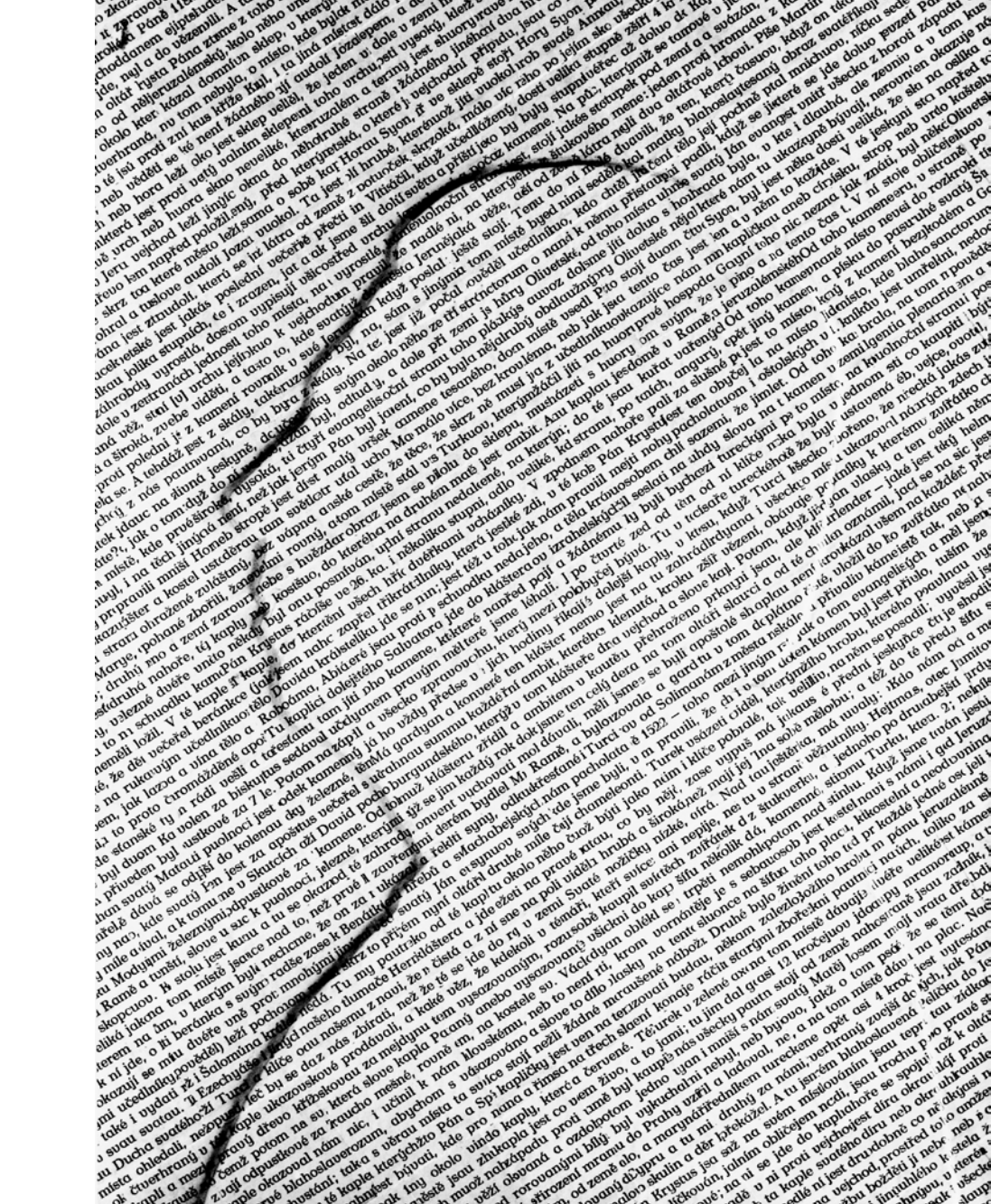
A samozřejmě za ním do Mostu přijížděli také přátelé z Loun. Emil velmi často, někdy i se mnou, jezdil za nimi. Zrovna tak jsem s ním navštěvoval ně-

kteří pražské výtvarníky. To hlavně v druhé polovině šedesátých let, kdy jsem v Praze studoval, ale i v následujících letech. Byli jsme v ateliéru Karla Malicha, Otakara Slavíka nebo Radka Kratiny. Nejvíc mě zajímal Jiří Kolář. Ostatně byla to osobnost, která ovlivnila mnoho tvůrčích lidí. Znali jsme se z mnoha vernisáží ve Špálovce, v malé galerii na Karláku, v Mánesu. Také jsme byli u něj na Vinohradech, v bytě s vyvýšenou galerií, kde měl Jiří Kolář pracovní stůl. A potom v nové vile v Podolí, tam jsme jeli ze Slavie. Tehdy měl na stole rozpracovanou muchláž svého portrétu a řekl Emilovi, aby ji utvořil podle svého. Emil s tou navlhčenou fotografií chvíli manipuloval, ale pak přistoupil Kolář a řekl: „Tak ne, to je moc krásné. Já musím být ošklivý.“ A vznikla muchláž známá ze všech Kolářových monografií. Dvakrát mě vzal Emil ke Kolářovu stolu ve Slavii. Tam byl Jiří Kolář každý den od 12 hodin tak do 14, všichni ho tam mohli najít, měl tam schůzky, povídko se. Pro mě to byl vždy zážitek, protože jsem poznával velké osobnosti v jejich všedním provozu. Pozorně jsem naslouchal. Pamatuji se, že tam vždy seděl s Kolářem Josef Hiršal a Zdeněk Sýkora, pak si vzpomínám na Otakara Slavíka, Jiřího Padrtu, Kamila Lhotáka a Karla Malicha. Popíjelo se víno, jednou Kolář platil vrchnímu za nějaké období najednou.

Za rok 1968 dostal Jiří Kolář nakladatelskou cenu Mladé fronty, kde vydal několik knih. Velká oslava byla v baru hotelu Jalta v prvním patře. Emil Juliš mě jako studenta vzal s sebou. U vchodu nás přivítal Karel Šiktanc, tehdejší šéfredaktor nakladatelství, a posadil nás ke Kolářovu stolu. Seděli jsme tam jenom my tři, pili jsme francouzské víno. Poznal jsem tam mnoho významných lidí, hostů oslavy, což byla asi stovka umělců. Oni chodili Kolářovi gratulovat, a tak si podávali ruce i s Emilem a se mnou a při tom jsme prohodili pár slov, zajímalo je, že jsem student literatury a filozofie, že mám za učitele Patočku a bratry Machovce, Kosíka, Červenku... Byli tam Škvorecký, Havel, Hrabal a další.

Jiří Kolář chodil i ve všední dny oblékaný jako bankéř: v tmavomodrém obleku a běloskvoucí košili s kravatou. V ateliéru měl bílý plášť a na velkém stole skalpely. Chirurg koláže! Obdržel světové ceny za její nové zhodnocení. Kolář měl radikální názory: neměl rád chuligány, jako třeba Jesenina, nebo umělce, kteří podle něj zradili umění (například Rimbauda). Z té doby si také pamatuji, že ředitelem Křivoklátské se stal experimentální básník a Hlaváčkův spolužák Vladimír Burda, žil s radikální filozofkou, které mnozí naslouchali. A jednou na Křivoklátské byli pozváni Burdovi přátelé: manželé Kolářovi, Julišovi a Hlaváčkoví. Burdovi to tam ale nesvědčilo, radikální filozofka ho opustila a vzala si bohatého německého stavitele. Vladimír Burda se po čase zřejmě nešťastnou náhodou otrávil plynem.

Historie emigrace Jiřího Koláře je známá. V roce 1987 se nám s manželkou podařilo získat devizový příslib na cestu po Evropě. Na přání Emila jsme s manželkou navštívili Koláře v Paříži v ateliéru v ulici Oliviér-Métra. Zavolaal jsem mu z Pigalle, vyřídil pozdrav od Emila a on nás pozval na druhý den do ateliéru. Jako vždy byl v bílém plášti, ve velkém ateliéru stohy atlasů, připravené skalpely, za

Portrét E. J. na chiasmázi Jiřího Koláře

sklem knihovny stejně jako v Podolí fotografie Františka Halase (jeho lidského i uměleckého vzoru, Halas mu také vydal první sbírku). Otevřel kvalitnější víno, než jaké jsme přinesli, asi dvě hodiny jsme si povídali o tom, že už nepíše a dělá jen koláže, a jak je jednoduché v Paříži podnikat. Vydával Revue K. Dal nám svou poslední monografii, z italského majetku, jak sám říkal. Byl neskonale příjemný a milý, že jsem mu přivedl ukázat svou blondýnku.

V Mostě napsal Emil Juliš jedny ze svých nejpůsobivějších básní. Jak vzpomínáte na tu dobu vy?

Ano, nejdřív šedesátá léta: moje nadějně mládí a Emilova tvůrčí síla. Všechny básnické sbírky tohoto období vyšly roku 2015 v České knižnici v Hostu. Jsou to texty základní originality, využívají frekvenční a slovníkový styl, kdy opakování slov svět prohlubuje, jejich množství ho rozšiřuje. Tak třeba textová variace Krajina z konce zimy: „*Sochy hor stojí nebo leží / v postojích klasických a čistých / sklovina rampouchů se rozpouští a mění / v potůčky křišťálových crkotů / postoje hor sošně leží nebo stojí / klasicky a čistě*“. Když jsem tyto variace poprvé úplně náhodou slyšel roku 1968 na vysokoškolské koleji na Větrníku v rozhlasové režii, tak jsem ustrnul, byla to polyfonie dvou mužských hlasů a jednoho ženského (Taťána Medvecká), byla to hudba. Emil se nebál dotáhnout určitou metodu a tím nadzvedl své umění. Přitom zůstával čtivým básníkem. V těch letech psal ještě textové koláže a vizuální poezii. Je zastoupen ve všech antologiích experimentální poezie.

Emil uměl žít naplno a také naplno psát, to na něm bylo obdivuhodné. Kdyby mu někdo řekl, že se za deset minut letí na Mars, tak by za pět minut stál před domem a vyhlížel raketu. A zrovna tak by pět minut po příletu deset hodin v jednom kuse psal. V létě jsme jezdili na Kap Arkonu nebo na Usedom, průběžně do Českého středohoří. Emilovi se říkalo „Liška Středohoří“, protože byl na všech kopcích té dramatické krajiny. Irena Dubská ji ve filozofickém cestopisu *Americký rok* přirovnává k Provinci nebo k římskému venkovu nebo k okraji novomexické pouště. Uprostřed vesnice Vlastislav je kopeček s malou starou hradní věží, kam jsme několikrát zajeli, protože tam v nízkých stromech zpíval slavík. Dělalí jsme si tam piknik. Několik let jsme také drželi tradici, že jsme se jezdili na začátku května koupat na Máchovo jezero. Zpočátku jsme jezdili jenom ve čtyřech, později se k nám přidávaly naše aktuální partnerky.

A jak byl Emil oddaný své věci, dovedl hodiny a hodiny bušit do stroje, slyšeli jsme to z jeho pokoje, a je neuvěřitelné, že jsme ho kdykoliv mohli přerušit (třeba i kvůli nějaké banalitě) a on se nezlobil. Jednou matka chtěla vymalovat dětský pokoj. Srazili jsme k sobě dvě nižší skříňky, já jsem všude rozprostřel noviny a začal jsem malovat strop. No hrozná, poprvé, primalex po mně tekla a vtom z hlubin bytu přichází Emil s knížkou a říká: „Viléme, poslouvej, jak ten Eliot to umí krásně gradovat.“ A chodil po těch novinách kolem skříněk a četl mi čtyř-

E. J. a Jiří Sozanský

stránkovou Eliotovu báseň Rapsodie větrné noci. Ani nevnímal, že já tam řádím se štětkou. Když dočetl, tak spokojeně odešel. Musel jsem mu to pochválit.

Pak přišla sedmdesátá léta, doba temna. Emil tehdy nemohl vydávat a psal do šuplíku. Začala doba samizdatů a různých sborníků, většinou k nějakým kulatým narozeninám. Ten k Emilovým šedesátinám v roce 1980 jsem s matkou organizoval, je tam nejméně padesát básníků a výtvarníků, přátel, kteří také nic nesměli. Dnes je sborník uložen v Památníku národního písemnictví. Neprátelský čas trval a poznamenával životy. Emil napsal několik sbírek, kde využil spíš tradiční poetiku, ovšem s „eruptivní obrazností“, jak píše Milan Jankovič ve fundované rozsáhlé studii, která se jmenuje *Julišovy „hry o smysl“*. A začal také s výtvarnými kolážemi a nakonec s malbou. Tvůrčí síla se musí projevit jako různé sopky z jednoho žhavého jádra, když ne knihy, tak obrazy. Z Emilova pokoje se stal ateliér: stohy papírových materiálů, které mu dal Kolář, malířský stojan, všude barvy, plátna a další pomůcky. Matce se to moc nelíbilo, nedalo se tam uklízet, ale akceptovala to. Vzniklo mnoho koláží a maleb, všechny je Emil rozdal. Ale cyklus *Krápníky* je v Památníku.

V těch letech se také začal bourat starý Most. Žili jsme v té spoušti, která byla analogická době, jež začala okupací roku 1968. Dvacátého srpna 1968 jsme se s Emilem, matkou a mou přítelkyní Líbou vraceli z výletu po památkách v Maďarsku. Při zpáteční cestě jsme z 20. na 21. srpna stanovali v Bratislavě u par-

ku proti zoologické zahradě, chtěli jsme si druhý den město prohlédnout, ale už k tomu nedošlo. Okupace začala. V noci řvali tygři a hučela letadla. Předtím se v Maďarsku tanky hrdinsky schovávaly v kukuřici. Pak jsme byli v Brně na náměstí, v Praze na Národní třídě a na Václavském náměstí a Emil chtěl dojít až k rozhlasu. O půlnoci jsme po různých kolizích s tanky dojeli do Mostu. Projeli jsme celou zoufalou zemí. Viděli jsme tanky, jak prudce zatáčely po dlažbě kolem mosteckého divadla od chemičky do protisměru, jiskry ve tmě sršely. Líba brečela.

Bourané město začali využívat filmaři, fotografové a výtvarníci. Jiří Sozanský, už tehdy známý sochař, instaloval zvláštní sádrové, často fragmentární sochy v kritických existenciálních situacích. Emil se Jiřímu Sozanskému stává na určitý čas průvodcem po městě duchů. V zóně od Repre až po nádraží jsme objekty a sochy mezi rozvalinami s Líbou a přáteli z Mostu i jiných měst vyhledávali. Vznikla velká publikace fotografií a Emilových textů, dnes uložená v Památníku národního písemnictví. A zároveň sbírka Emilových básní *Zóna*, dnes oddíl v knize *Blížíme se ohni*. Je to model tragického světa.

Vydal jste dvě pozoruhodné básnické sbírky. Co vás v poezii inspirovalo? Jací autoři vám byli blízcí?

Od mládí jsem něco málo psal. Pak jsem literaturu studoval, potom jsem literaturu půjčoval (čtyři roky po fakultě ve školní knihovně průmyslovky, kde jsem dřív studoval), pak jsem literaturu vydával a nakonec jsem ji na gymnáziu učil. Docela souvislá a věrná linie života. Po Emilovi jsem nemohl nic opakovat, to bylo jasné. Až začátkem osmdesátých let jsem se dostal do krize, že jsem budížkníchemu, a během tří týdnů jsem po nocích napsal *Jiné břehy*. A zakrátko poeticko-filozofické texty *Proud a stín*. Tehdy jsem celá léta četl prokleté básníky. Ti byli přece opravdoví a dodnes platní. Jejich chápání života a vidění společnosti mi bylo blízké. To nebylo žádné bell canto, ale podstata a originalita. Nějaké kritiky na ty dvě sbírky vyšly, ale já jsem to moc nevnímal. Spíš mě zajímalo to, že jsem své texty viděl v antologii *Od břehů k horám* nebo v Literárních novinách po Listopadu nebo v literární revue *Pěší zóna*. Od té doby strádám texty na novou knížku.

Měl jste velkou zásluhu na tom, že na sklonku osmdesátých let vyšly Julišovi v Severočeském nakladatelství tři zásadní básnické sbírky. Jak to tehdy s jejich vydáním bylo?

Do nakladatelství jsem šel s myšlenkou vydat Emila. Nebyl jsem samozřejmě naivní, že by to šlo hned, tedy v temné době roku 1975. Dalo se o tom uvažovat až za Gorbačova. V nakladatelství byl zároveň volný život za bukem. Často jsme s Emilem o vydání mluvili a nakonec jsme začali sbírky připravovat. Vedení podniku však mělo jiné zájmy a obavy z Emila, který byl pořád na seznamu zakázaných autorů. V tiráži jsou u knížek uvedena tato data: *Blížíme se ohni* 1988, *Gordická hlava* 1989 a *Hra o smysl* 1990. Všechno se táhlo, ediční plán byl schva-

lován někde nahoře... Ve skutečnosti bylo jejich vydání zdrženo asi o rok, až když byla politická situace tajemníkům jasná. Jde o soubor neopakovatelných básní. Po Listopadu pak vycházely další knihy v různých nakladatelstvích: v Torstu *Nevyhnutelnosti*, v Mladé frontě *Svět proměn*, v dybbuku *Pod kůží*, nakonec v České knižnici celá šedesátá léta od *Progresivní nepohody* po *Novou zemi*.

Vy jste pak v Severočeském nakladatelství koncipoval pozoruhodnou edici Jádra. Mohl byste přiblížit její osud?

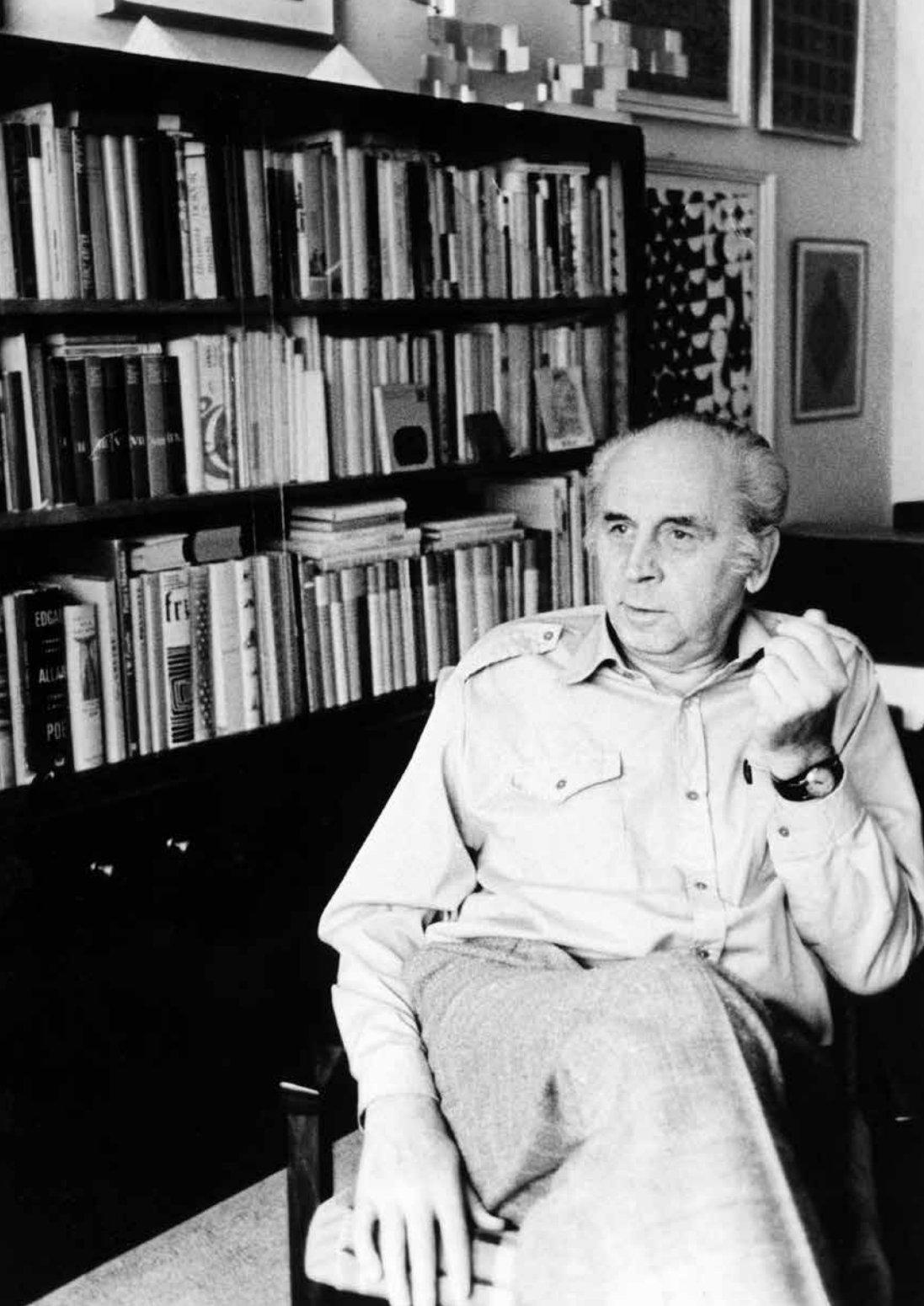
To byla další věc, kterou jsem si přál, mít edici, jejíž program bych určoval podle svého. Nakonec se to částečně podařilo. Od devadesátého roku vyšlo celkem pět knížek: Emil Filla *Myšlenky*, Vladimír Vokolek *Kroužení*, Jiří Navrátil *Uvedení do zenu*, Daniela Hodrová *Podobojí*, Josef Hlaváček *Výpovědi umění*. A v plánu jsem měl další knížky autorů, jako Patočka, Kolář, Juliš, Amiel, Slavík, Burda, Joyce. Například Amielův *Důvěrný deník* u nás podruhé zatím nevyšel. Jenže nakladatelství bylo roku 1992 zrušeno a já jsem připravené rukopisy musel autorům vrátit. Tak aspoň něco se udělalo... A já jsem šel literaturu učit.

Vaše maminka s Emilem Julišem se pak přestěhovali zpátky do Loun. Jak k tomu došlo?

Tak nějak vynuceně. Rodiče matky už nebyli soběstační v domě v Lenešicích. Bratrova žena jim tedy v Lounech sehnala byt 1+1 v paneláku, kde je život pohodlnější. Dům stojí v parku U Pramene, odkud je výhled přes město na Středohoří. Jenže babička s dědou po několika letech zemřeli. Matka byt zdědila a u Emila si prosadila přestěhování do Loun. Že už se nemůže starat o velký byt v Mostě, měla problémy s chůzí. A tak se roku 1990 přestěhovali od jednoho syna k druhému, můj bratr Jan bydlí v Lounech.

Takto se v nové době naši vrátili do výchozího místa. A bylo to dobré, protože byli přivítáni starými přáteli a nové si utvořili. Emil měl ke všem blízko a většinou dopoledne odcházel na krátké návštěvy k Sýkorovi, Mirvaldovi nebo Linhartovi. A také do antikvariátu u kostela za Pavlem Vejrážkou. Tam vznikla vážná spolupráce ohledně vydání několika knih ve Vejrážkově nakladatelství Fabio. Například próz *Cesta do města Lawn* nebo knížky *Africkááááá*, básní *Multitext A* či *Nelehké spočinutí*. Něco se také fotilo a filmovalo, Pavel Vejrážka později založil Galerii Emila Juliše. Ta je v Černčicích u Loun, kde je jedna místnost vedená jako stálá expozice Emilových obrazů a další větší místnost pro aktuální výstavy. Pavel Vejrážka se také dodnes stará o webové stránky Emila Juliše.

My jsme s Líbou jezdili z Mostu do Loun každý víkend. Buďto se jelo na výlet do Středohoří (pamatuji se, jak Emil v sedmdesáti letech s námi vylezl kolmou trasou na Ranskou horu, ne po cestě, ale nejprudším svahem, kde v dřívějších dobách startovaly větroně) nebo k někomu na návštěvu, třeba k Brychtům do Lomnice nad Popelkou nebo k malíři Kláštěmu do Čikvásek v kopcích

u Turnova, kde naši také trávili několikrát dovolenou stejně jako třeba u Vokolků na chalupě ve Středohoří. Také jsme zajeli na chalupu Jany Máchalové, což je básnířka a expertka na módu. Ta mě také seznámila s Ivanem Wernischem, ještě když dělal hlídače v Loretě, kde měl místnost s psacím stolem, knihovnou a postelí, což je pro básníka ideální zařízení pro tvůrčí činnost. Později jsem Emila s matkou vozil každé léto na pobyt už jenom na naši chatu v Kračině, kde Emil prochodil celou tu krásnou krajinu kolem Tisu u Blatna a podél řeky Střely.

Jezdili jsme také na vernisáže, na které byl Emil zvaný. Roku 1988 například do Kolodějí na 12/15, na Fórum do Holešovic nebo na výstavu v Makromolekulárním ústavu na Petřínách, kde mě seznámil s Ivanem Kaskou. Naše dcera Lucie, zpěvačka a sbormistryně, jednou přijela z Prahy pro Emila a odvezla ho do nově otevřené Galerie Kampa Medy Mládkové, kde vystavovali Emilovi přátelé. V autě dceři říkal, jak je rád, že se takové situace dožil: přátelé mohou vystavovat, vydávat knihy, vznikají další originální věci... Předchozí usilování mělo smysl. A nakonec přišly oslavy, například Emilových sedmdesátin u Mílotů, Seifertovy ceny u Sýkorů, Státní ceny za literaturu v Senátu.

Posléze se přestěhovali do jiného domu ve stejné ulici, v té době jsem je již několik let pravidelně navštěvoval. Jak na tu dobu vzpomínáte vy?

Byt 1+1 přestal vyhovovat. Byl ve zvýšeném přízemí, ale stejně tam bylo asi deset schodů k chodníku, které matka špatně zvládala. Byl studený, pod ním garáže, proti oknům hluché dětské hřiště, bez balkonu. Emil dostal nabídku přestěhovat se do protějšího domu s pečovatelskou službou. To bylo první patro, dva balkony s přímým výhledem na Ranskou horu, byt slunný a tichý, s výtahem. Mysleli na pozdní stáří. Skutečně matka pak pobývala už jenom na balkoně.

Ke konci života Emil hodně poslouchal vážnou muziku. Měl velkou sbírku cédecček, dokonalou aparaturu se sluchátky, a protože nemohl spát, tak od takové třetí hodiny ráno se nořil do hudby. Jezdili jsme za nimi stále. Bratr je navštěvoval v týdnu, my hlavně přes víkendy. Byly akce také v Lounech: výstavy v knihovně nebo v nové galerii v divadle. Pro mě to byl čas hlavně školní. Učil jsem na gymnáziu, filozofii pak na všech vysokých školách dislokovaných v Mostě. Občas jsem se svou třídou jel na exkurzi do Prahy nebo do Strže u Dobříše, kde je Čapkovovo muzeum, nebo na výlet na Milešovku.

Vaše maminka a Emil Juliš byly pozoruhodné tvůrčí osobnosti. Kolem nich byl celý jeden velký tvůrčí svět. Když na to s odstupem let vzpomínáte – co vám to dalo především?

Matka s Emilem byli inspirativní rodiče nejen pro mě, ale i pro mou životní partnerku Líbu a pro mé přátele. Významný byl pro nás postupný vhléd do kultury. Od mládí bylo přirozené chodit na koncerty hudby vážné i jazzové, účastnit se vernisáží, chodit do divadla, číst poezii a filozofii a přátelit se s umělci všeho

Vilma a E. Julišovi, září 2005, foto Josef Chuchma

druhu. Některé momenty takového životního stylu jsem se pokusil nastínit. Bylo to samozřejmě obtížnější v provincii. Když Emil v roce 2006 na Boží hod o Vánocích (jako Karel Čapek roku 1938) zemřel – pochovaný je s matkou v rodinné hrobce v Lenešicích –, tak mě jeho duch uvolnil k přemístění se do Prahy. Tam jsem chtěl žít hned po fakultě, ale tehdy to vůbec nešlo. Po téměř padesáti letech už byly přece jenom jiné podmínky. A hlavním motivem byli naši vnuci. Ti nás přitáhli. V blízkosti básníka Emila Juliše byl plný život.

Připravil Jan Šulc.

Vilém Vránek (1947, v Teplíciích v Čechách) vystudoval Filozofickou fakultu UK v Praze, obor čeština a filozofie. Pracoval jako knihovník, nakladatelský redaktor a gymnaziální učitel. Vydal básnické sbírky *Jiné břehy* (1984) a *Proud a stín* (1987). Publikoval v Literárních novinách, Pěší zóně a ve sborníku *Od břehů k horám* (2000). Padesát let žil v Mostě, dnes žije v Praze. Vzpomínky a básně Vilemíny Julišové otiskly Souvislosti 4/2012.

Vilém Vránek

Z druhé strany tajemství

* * *

Z jiného vesmíru bych býval mohl vidět, že čas do něčeho základního ústí: teď – a je tu úsměv, teď – a je tu smrt. To se mi ale vzdaluješ, má lásko... Čas mohu udeřit, a stejně tě nezastavím. Do tebe jsem měl vplynout.

Pevný základ snů

Chtělo se mu odejít do Mexika. Je to země přátelská, kde jsou jen motýli a hudba. Chtělo se mu odejít od lidí, ze zaměstnání, z města, jenže nic se nestalo. Žádná katastrofa, žádné rozhodnutí. Dýchal obezřetně, aby pocítil záchvěvy pudy nebo náznaky vlastního pohybu, ale jeho život stál. Vidím z výšky, jak daleko se dívá...

* * *

Bohové jsou ztraceni a hledají nás. Bloumají světem a nevědí. My jsme se jim utrhli, děláme si, co chceme, ano... Co chceme? Jenom štěstí, zlo v nás.

Zářivá oblaka

Vidíme tě, jak ležíš v lehátku na terase a pozoruješ nás. Dlouho, v němém tichu. Co ti šeptá tvá budoucnost? Vznášíme se nad tebou... plyneme velmi, velmi pomalu... záříme... Víš, proč tě tak zajímáme? Myslíš na Máchu? Vzpomínáš na Emila? Musíme ale za dalšími lidmi, zmenšuješ se, terasa mizí, necháváme tě tvé smrti.

* * *

Nic nedělat a nic nechtít. Čas teče civilizacemi jako mrazivá šála a chůze je střídmá. Ale když na tebe něco zaútočí, tak s tím zápasíš. Když něco zahlédneš, tak na to vyjádříš svůj názor. A když se tě něco dotkne jako závoj, tak to uchopíš a laskáš a hladíš až do kouzla.

Zátiší s malou smrtí

Už tu skoro nic není, co by se mě dotýkalo... A pak mě velcí afričtí ptáci místností unášejí, dlouho letíme nad krajinou stolu, u mísy jablek, na něž netoužím dosáhnout, se téměř zastavujeme, nato pokračujeme kolem obrazu s ptáky. Nad křeslem u knihovny táhlým obloukem zatáčíme. Hlava se naklání, ještě se v ní něco lehce přesýpá, lehce a bez doteku, než usnu.

* * *

Vždycky mě udivovalo, jak lidé, kteří žijí na krásném místě, v krásných kulisách třeba Hradčan nebo Starého Města nebo nějakých ostrovů a pláží, mohou být zlí anebo nešťastní. Můj naivní předsudek. Ale přesto by měli vidět všechna ta ošklivá místa, co jich na světě je.

Volně, zvolna, pomalu

V mé hlavě leží moře a já šumím. Vypadá to asi tak, že moře je můj zamilovaný okruh, v kterém lenoším. Obrazy pod myslí, vznášející se obrysy, nikoli emoce. A tak se mi znovu trpělivě objevuje, co nikdy nerostlo, a přesto dosáhlo účinnosti a vzoru: šumění moře, když ležím.

* * *

Nezbytnosti udělat rychle. A pak trpělivě, pomaloučku žít. Jenže změna je rozkoší, pomíjivost závratí: chaos život zakrývá.

Před hospodou

Vyšli jsme do podvečera a zastavili jsme se. Stmívání je nejzrádnější: problematizuje život v celku a ptá se i na činy, které jsme neudělali. Zaskočí nás pokaždé. Ale tentokrát jsme mluvili zasvěceně a rozhodně o velkých událostech a s takovým důrazem na některé okolnosti, že jsme se rozléhali jako naprosto vševědoucí a úplně a s konečnou platností všemocní. Nemohl jsem tomu odolat.

* * *

Dějiny se řítí. Lidé z nich byli vystrčeni a dívají se na ně jako na něco cizího, obudného, dokonce nepřátelského. Můžeme si klást jenom otázky. Budeme umírat a budeme vědět.

Sen o Braqueově obrazu

Když člověk ztratí boty, tak chodí bos. Mně se ale zdálo, že bez bot vůbec nemohu chodit. Nemohl jsem se hnout. Nevím, jestli jsem ležel, nebo seděl, ale rozhodně jsem nechodil. Nešlo to. Když jsem se probudil, začal jsem se vznášet... pták z Braqueova obrazu letí kolem a pokyvuje hlavou: „Jsem kamarádi a já tě mám rád jako ty mě. Nemám rád tvé nepřátele.“

* * *

Kdysi dávno jsme měli rádi hory, dnes obdivujeme města. Nejsme dostatečně kritičtí. Jasná mysl je úchvatnější než droga. Ulicemi proudí věci, pokrm lidí. Jíme majetek, jíme své vlastní ruce: chtivost a žal, úplavice. Jestli je ochoten se na to někdo dívat? Milující trvání nad městem.

Jaro

Osud jsou lidé, které miluji, moji vnuci, mé ženy, ach mé ženy, a místa, kterými procházím, můj les, mé kopce a mezi nimi řeka... Jako by Dante proklel svou zášť. Je jaro. Po delší úvaze a nových podrobnostech a s přispěním některých zasutých podmínek v této pohnuté chvíli, kdy jsem zestárnul k poznání, tiše podotýkám, že se některé části života mohou na chvíli snad i zlepšovat.

* * *

Dlouho jsme neviděli, že se odvíjíme od zásadních chyb. Je to beznadějně. Ale vzpomínám na ně s klidným ulpěním.

Čas úřední a čas přátelský

Až můj vnuk řekne: „Děda umřel,“ tak budu mrtvý. Přestože tady všechno odporně teče: záclony, žížaly, superstruny, kouř a dech, listí osiky a dokonce alauda arvensis... Jenom vodopád stojí a dívá se, kam já padám.

Jako je velká žížeň po životě, tak je i malé nekonečno.

* * *

Láska přemáhá a příkrývá mnohá rozhodnutí. Jak by se zaskvěl osud, kdyby nebylo lásky.

Vědoucí a splývající: my se odbýváme starostmi

Pak zašuměl hlas

Cassiopeia se v zašumění toho jara posunula doprostřed oblohy

Květy na římse

A moje nemocná babička otočila hlavu k oknu

Není to málo / Je pozdě

* * *

Moře, které nemá směr, náš čas. Žijeme z hlubin moře, tam leží příčiny. Na hladinu stoupá věčnost, například láska.

V této části vesmíru je vše rychlé a nebezpečné. Nebezpeční jsou lidé vůle – hysterické strojky bez úsměvu. Jako smrt jsou rychlí, berou naději.

Ve slunci říčního břehu poblíž člunů zanikají věci. Důležité je to odpoledne, kdy ve slunci stojíš na písku říčního břehu a voda plyne. Já s maskou vody.

Z druhé strany tajemství

Dlouho jsem netušil,
že nechci objíždět cizokrajné přístavy,
ale mohu dojít na jedno místo na nábřeží de Béthune.
Život, když se snaží nahlédnout,
život po svém nahlédnutí,
mých padesát let se odehrálo na spojitých cestách vášně
a prokřehlých květů ve snu,
mezi upjatými lidmi s nepřítetnou vůlí,
a třeba nebudeme žít zbytečně.
Na vybagrovaném konci světa, tady se mísím se špínou a ohněm,
ale co vždycky je: co
je nejčistší, to milujeme před sebou,
co je, být chce, takhle jedinečné a trvalé,
nožíkem nerozloupnuté a bílé,
perla všeho, co je
na úsvitě mých zkoumajících vnuků.

Než se naše vidoucí bytí
stane temným sklonem,
neproniknutelným zítřkem.

* * *

Dnes vyšlo slunce a bude krásný den. Projdu se po městě, pak si udělám snídani. Odpoledne jdu k Botiči na jez. Najednou vidím, že voda stoupá k prameni, domy se zmenšují, dětství se blíží, tiše se raduji: my umřeme, ale přece... a potom, *to místo poznám...* potom, potom, poto, po

(Z rukopisných básní)